

A TULAJDONNEVEK ÍRÁSA

A személynevek

- 1) Az **összetett családnevek** írásában három változat figyelhető meg:
 - a) egybeírás: *Kispéter, Nagypál, Györgyjakab* stb.
 - b) kötőjeles írás: *Bajcsy-Zsilinszky, Konkoly-Thege, Rippl-Rónai* stb.
 - c) különírás: *Baróti Szabó, Csokonai Vitéz, Kőrösi Csoma, Tótfalusi Kis* stb.

- 2) Az **asszonynevek** írásának változatai:

<i>Nagy Jánosné</i> <i>Nagy Jánosné Kovács Anna</i> <i>Nagyné Kovács Anna</i> <i>Nagy Anna</i> <i>Kovács Anna</i> <i>N. Kovács Anna</i> <i>Nagy-Kovács Anna</i>

- 3) A személynevek **toldalékolása**
 - a) Az **-s** és **-i** képző kivételével a személynevekhez ugyanúgy *kötőjel nélkül* fűzzük a toldalékokat, mint a köznevekhez. A családnevek végén levő régies betűket változatlanul hagyjuk, a toldalékot a kiejtésnek megfelelően illesztjük. A **-val**, **-vel** ragot három azonos betű esetén a családnevekhez és keresztnemekhez *kötőjellel* fűzzük:

<i>Ady Endrék</i>	<i>Babitscsal</i>	<i>Makk-kal</i>
<i>Dózsát</i>	<i>Kodályal</i>	<i>Papp-pal</i>
<i>Kisfaludyak</i>	<i>Kossuthal</i>	<i>Kiss-sel</i>
<i>Kossuthhoz</i>	<i>Madáchcsal</i>	<i>Széli-lel</i>
<i>Mikszáthtól</i>	<i>Móriczsal</i>	<i>Bernadett-tel</i>
<i>Táncsicsal</i>	<i>Paiszsal</i>	<i>Ivett-tel</i>
<i>Thewrewköt</i>	<i>Rátzsal</i>	<i>Marcell-lal</i>
<i>Vörösmartyé</i>	<i>Véghgel</i>	<i>Mariann-nal stb.</i>

- b) Az *-s* és *-i* képzőt az egyelemű és a kételemű kötőjeles vagy egybeírt családnevekhez *közvetlenül* kapcsoljuk, és a családneveket *kisbetűvel* írjuk, a két vagy több különírt elemből álló személynevekhez e két képzőt *kötőjellel* fűzzük, és a *nagy kezdőbetűket* megtartjuk:

<i>madáchi</i>	<i>Ilosvay Selymes Péter-es</i>
<i>móriczi</i>	<i>Liszt Ferenc-es</i>
<i>mikszáthos</i>	<i>Táncsics Mihály-i</i>
<i>ripl-rónais</i>	<i>Széchenyi István-i stb.</i>

- c) A *-féle*, *-szerű* utótagot mindig kötőjellel kapcsoljuk a személynevekhez.

<i>Eötvös-féle</i>	<i>Paál László-szerű</i>
<i>Rippl-Rónai-szerű</i>	<i>Szent-Györgyi-féle</i>
<i>Petőfi-féle</i>	<i>Szinyei Merse Pál-féle stb.</i>

- 4) Személynevek **különírt szókapcsolatokban és összetételekben**

- a) Különírt szókapcsolatok:

– személynév minőségjelzője az utána következő főnévnek:

<i>Bánk bán</i>
<i>István király</i>
<i>Jeremiás próféta kolostor</i>
<i>Kászim pasa bástya</i>
<i>Pázmán lovag</i>
<i>Rákóczi fejedelem</i>
<i>Sári bíró</i>
<i>Szent István vértanú</i>
<i>plébániatemplom stb.</i>

- a személynév viselője egy nagyobb csoport tagja vagy névadója:

Benedek család
Csák nemzetség
Kodály vonósnégyes
Kölcsey Ferenc olvasókör
Nyék törzs stb.

b) *Kötőjellel* írt összetételek:

- az ismert személy neve és a főnévi utótag között szoros kapcsolat van (ő találta fel, neki szentelték, ő írta, róla van elnevezve stb.):

<i>Arany János-idézet</i>	<i>Károlyi-kormány</i>
<i>Bartók-est</i>	<i>Kodály-módszer</i>
<i>Beethoven-szimfónia</i>	<i>Konkoly-Thege-érem</i>
<i>Béres-cseppek</i>	<i>Kossuth-díj</i>
<i>Celsius-fok</i>	<i>Lenkey-század</i>
<i>Deák-párt</i>	<i>Munkácsy-kép</i>
<i>Forrai-kórus</i>	<i>Petőfi-vers</i>
<i>Galilei-kör</i>	<i>Rubik-kocka</i>
<i>Hadrovics–Gáldi-szótár</i>	<i>Szemere-kormány</i>
<i>Himfy-strófa</i>	<i>Szent Benedek-rend</i>
<i>Jókai-regény</i>	<i>Zrínyi-sor stb.</i>

- az uralkodóházat jelentő *ház*, *család*, *dinasztia* szavakat is kötőjellel fűzzük a személynévhez:

Anjou-ház
Árpád-ház
Bourbon-család
Coburg–Gothai-ház
Capeting-dinasztia
Habsburg-ház
Tudor-dinasztia stb.

A földrajzi nevek

A földrajzi nevek különösen sok helyesírási problémát okoznak. Ennek fő oka az, hogy az *egybeírás, különírás és kötőjeles írás* minden variációja megtalálható itt. Számos földrajzi név helyes írásában csak a hivatalos helységnévtár, ill. földrajzinév-tár igazít el. A változatos írásmód mellett még az *-i* képzős származékok helyes írása is gondot okozhat, ezért minden változatnál ez utóbbi is megadjuk.

1) *Egyelemű és több elemből álló egybeírt földrajzi nevek*

Városok, városrészek, falvak, földrészek, országok, folyók, tavak, *-alföld, -föld, -ország, -part* utótagú *ország- vagy országrésznevek* tartoznak ide. (Az *-i*-re végződők *-i* képzős származékában csak egy *-i*-t írunk).

Alap-forma	-i képzős forma	Alap-forma	-i képzős forma
<i>Afrika</i>	<i>afrikai</i>	<i>Balatonalmádi</i>	<i>balatonalmádi</i>
<i>Balaton</i>	<i>balatoni</i>	<i>Belváros</i>	<i>belvárosi</i>
<i>Dánia</i>	<i>dániai</i>	<i>Dénesmajor</i>	<i>dénesmajori</i>
<i>Duna</i>	<i>dunai</i>	<i>Elefántcsontpart</i>	<i>elefántcsontparti</i>
<i>Erdély</i>	<i>erdélyi</i>	<i>Hegyalja</i>	<i>hegyaljai</i>
<i>Halászi</i>	<i>halászi</i>	<i>Jánostelep</i>	<i>jánostelepi</i>
<i>Hidegség</i>	<i>hidegségi</i>	<i>Kisalföld</i>	<i>kisalföldi</i>
<i>Krakkó</i>	<i>krakkói</i>	<i>Magyarország</i>	<i>magyarországi</i>
<i>Mátra</i>	<i>mátrai</i>	<i>Németalföld</i>	<i>németalföldi</i>
<i>Sopron</i>	<i>soproni</i>	<i>Székegyföld</i>	<i>székegyföldi</i>
<i>Tamási</i>	<i>tamási stb.</i>	<i>Szváziföld</i>	<i>szváziföldi stb.</i>

2) **Kötőjellel írt földrajzi nevek**

a) **Köznévi előtag – köznévi utótag:** az *-i* képzős formában *kis* kezdőbetűk:

Alapforma	-i képzős forma
<i>Arab-tenger</i>	<i>arab-tengeri</i>
<i>Csendes-óceán</i>	<i>csendes-óceáni</i>
<i>Dunántúli-középhegység</i>	<i>dunántúli-középhegységi</i>
<i>Rák-patak</i>	<i>rák-pataki</i>
<i>Sólyom-sziget</i>	<i>sólyom-szigeti</i>
<i>Soproni-hegység</i>	<i>soproni-hegységi</i>
<i>Sváb-hegy</i>	<i>sváb-hegyi</i>
<i>Tolvaj-árok</i>	<i>tolvaj-árok</i>
<i>Velencei-tó</i>	<i>velencei-tavi</i> stb.

b) **Tulajdonnévi előtag – köznévi utótag:** az *-i* képzős formában a tulajdonnév nagy kezdőbetűje megmarad:

Alapforma	-i képzős forma
<i>Aral-tó</i>	<i>Aral-tói</i> v. <i>-tavi</i>
<i>Balaton-felvidék</i>	<i>Balaton-felvidéki</i>
<i>Buen Tiempo-fok</i>	<i>Buen Tiempo-foki</i>
<i>Csepel-sziget</i>	<i>Csepel-szigeti</i>
<i>Duna-part</i>	<i>Duna-parti</i>
<i>Dunazug-hegység</i>	<i>Dunazug-hegységi</i>
<i>József Attila-lakótelep</i>	<i>József Attila-lakótelepi</i>
<i>Kab-hegy</i>	<i>Kab-hegyi</i>
<i>Kaszpi-tenger</i>	<i>Kaszpi-tengeri</i>
<i>Nagy Szent Bernát-hágó</i>	<i>Nagy Szent Bernát-hágói</i>
<i>Szent Anna-tó</i>	<i>Szent Anna-tói</i> v. <i>-tavi</i>
<i>Szent Gotthárd-hágó</i>	<i>Szent Gotthárd-hágói</i>
<i>Szent György-hegy</i>	<i>Szent György-hegyi</i> stb.

Ha egy eredetileg kötőjellel kapcsolt, köznévi utótagot tartalmazó földrajzi név közterület nevébe kerül, a kötőjeles írásmódot *egybeírás* váltja fel:

Csörsz-árok – Csörszárok utca;

Ferenc-hegy – Ferenchegyí út.

- c) Köznévi előtag – egyelemű vagy egybeírt többelemű tulajdonnévi utótag: az *-i* képzős formában *kis* kezdőbetűk:

Alapforma	<i>-i</i> képzős forma
<i>Északkelet-Afrika</i>	<i>északkelet-afrikai</i>
<i>Délkelet-Magyarország</i>	<i>délkelet-magyarországi</i>
<i>Holt-Tisza</i>	<i>holt-tiszai</i>
<i>Kis-Ázsia</i>	<i>kis-ázsiai</i>
<i>Nagy-Britannia</i>	<i>nagy-britanniai</i>
<i>Nagy-Fátra</i>	<i>nagy-fátrai</i>
<i>Nyugat-Magyarország</i>	<i>nyugat-magyarországi</i>
<i>Öreg-Duna</i>	<i>öreg-dunai</i>
<i>Szentendrei-Duna</i>	<i>szentendrei-dunai</i>
<i>Új-Zéland</i>	<i>új-zélandi</i> stb.

- d) Köznévi előtag – két különírt elemből álló tulajdonnévi utótag: az *-i* képző kötőjellel járul a *nagy* kezdőbetűs alapformához:

Alapforma	<i>-i</i> képzős forma
<i>Keleti-Sierra Madre</i>	<i>Keleti-Sierra Madre-i</i>
<i>Nagy-New York</i>	<i>Nagy-New York-i</i> stb.

- e) Tulajdonnévi előtag – tulajdonnévi utótag vagy utótagok: az *-i* képzős formában *kis* kezdőbetűk:

Alapforma	<i>-i</i> képzős forma
<i>Győr-Ménfőcsanak</i>	<i>győr-ménfőcsanaki</i>
<i>Győr-Moson-Sopron</i>	<i>győr-moson-soproni</i>
<i>Kál-Kápolna</i>	<i>kál-kápolnai</i> stb.

- f) Háromelemű földrajzi nevek

Ha egy kötőjellel kapcsolt kételemű földrajzi névhez köznévi elő- vagy utótag járul, ezt kötőjellel fűzzük az alapformához. Az *-i* képzős formában a köznévi elemeket *kisbetű*-

vel, a tulajdonnévi elemeket *nagybetűvel* írjuk (kivéve természetesen az utolsó helyen álló tulajdonnevet):

Köznévi előtag	
Alapforma	-i képzős forma
<i>Cuhai-Bakony-ér</i>	<i>cuhai-Bakony-éri</i>
<i>Déli-Shetland-szigetek</i>	<i>déli-Shetland-szigeteki</i>
<i>Északi-Friz-szigetek</i>	<i>északi-fríz-szigeteki</i>
<i>Felső-Fertő-rét</i>	<i>felső-Fertő-réti</i>
<i>Felső-Tisza-vidék</i>	<i>felső-Tisza-vidéki</i>
<i>Nagy-Ausztráliai-öböl</i>	<i>nagy-ausztráliai-öböli</i>
<i>Nagy-Hideg-hegy</i>	<i>nagy-hideg-hegyi</i>
<i>Nagy-Rabszolga-tó</i>	<i>nagy-rabszolga-tói v. -tavi</i>
<i>Nagy-Szunda-szigetek</i>	<i>nagy-Szunda-szigeteki</i>
<i>Rohonci-Arany-patak</i>	<i>rohonci-arany-pataki</i>
<i>Új-Dél-Wales</i>	<i>új-dél-walesi stb.</i>
Köznévi utótag	
Alapforma	-i képzős forma
<i>Arany-patak-völgy</i>	<i>arany-patak-völgyi</i>
<i>Dél-kínai-tenger</i>	<i>dél-kínai-tengeri</i>
<i>Észak-borsodi-karszt</i>	<i>észak-borsodi-karszti</i>
<i>Holt-Tisza-berek</i>	<i>holt-Tisza-bereki</i>
<i>Kelet-afrikai-árok</i>	<i>kelet-afrikai-árokbeli</i>
<i>Két-bükkfa-nyereg</i>	<i>két-bükkfa-nyeregi</i>
<i>Sebes-Körös-dűlő</i>	<i>sebes-Körös-dűlői stb.</i>

3) *Nagykötőjel a földrajzi nevekben*

a) A nagykötőjel valamitől valameddig terjedő térbeli viszonyt fejez ki a földrajzi neveknél (az *-i* képzős formában *kis kezdőbetűk*):

Alapforma	-i képzős forma
<i>Budapest–Bécsen át</i>	<i>a budapest–bécsi gyorsvonat</i>
<i>Győr–Sopron–Ebenfurt felé</i>	<i>a győr–sopron–ebenfurti vonalon</i>
<i>Moszkva–Párizs repülőút</i>	<i>a moszkva–párizsi járat stb.</i>

- b) Az ilyen földrajzi nevekhez járuló köznévi utótagot kötőjellel kapcsoljuk, az *-i* képzős formában az alapforma változatlan:

Alapforma	<i>-i</i> képzős forma
<i>Rajna–Majna–Duna-csatorna</i>	<i>Rajna–Majna–Duna-csatornai</i>
<i>Volga–Don-csatorna</i>	<i>Volga–Don-csatornai</i> stb.

- c) Ha a nagykötőjel a földrajzi nevek *nem* „től–ig” viszonyát fejezi ki, az *-i* képzős formában kis kezdőbetűket alkalmazunk:

Alapforma	<i>-i</i> képzős forma
<i>Cseh–Morva-dombság</i>	<i>cseh–morva-dombsági</i>
<i>Zala–Somogyi-határárok</i>	<i>zala–somogyi-határárok</i> stb.

4) *Egybeírt vagy kötőjellel írt földrajzi nevek jelentésmódosulással*

Egyes kételemű földrajzi neveket (*hegy, domb, sziget* stb. utótaggal) *kettős jelentésben* használhatunk: *természetföldrajzi* névként, ill. *városrészek, tájegységek* nevéként. Az előbbi jelentésben *kötőjelet* használunk, az utóbbiban *egybeírást* alkalmazunk. A kötőjeles alak *-i* képzős formájában *a tulajdonnevet nagy-, a köznevet kisbetűvel* írjuk:

Természetföldrajzi név	
Alapforma	<i>-i</i> képzős forma
<i>Cser-hát (hegy)</i>	<i>cser-háti</i>
<i>Hárs-hegy</i>	<i>hárs-hegyi</i>
<i>Kuruc-domb</i>	<i>kuruc-dombi</i>
<i>Kutya-hegy</i>	<i>kutya-hegyi</i>
<i>Gellért-hegy</i>	<i>Gellért-hegyi</i>
<i>Margit-sziget</i>	<i>Margit-szigeti</i>